

"Dünya ədəbiyyatı"nın "İsrail" sayı işıq

Salim BABULLOĞLU

Öziz dostlar, dəyərli oxucular!

XX əsr dünya ədəbiyyatı tarixinin məlum səhifələrini yaddaşımızı xüsusi gücə salmadan, elə öləri göz atıb vərəqləyib vərəqləyib vacib suallar çıxır ortaya: Görəsən, niyə Svetaçevanın döförlərlə türk elədiyi, Yescenin və Mayakovskinin bütün ömrü boyu rahatlıq tapmadığı və intihar etdiyi, Pasternak və Axmatovanın həmişə öziyyət çəkdiyi Rusiyaya pənah aparmışdı böyük türk şairi Nazim Hikmət? Və niyə Nazim Hikmətin pənah apardığı Rusiyada İosif Brodski özəlmiş, təkəlməmiş, bir gözü ilə Polşaya, Şorqi Avropaya baxmış, sonra da Amerikaya mühacirət eləmişdi? Ya da Zbiqnev Herbert çoxlarının "Qərbi Avropaya qapı" kimi baxdığı doğma vətəni Polşada niyə uzun müddət duruş gotirə bilməmiş, döförlərlə gedib-qayıtmışdı? Bəs, Brodski kimi XX əsrin önəmli şairlərindən olan digər böyük polyak şairi Çeslav Miloş niyə Amerikani seçmişdi? Azadlıq rəmzi adlanan o Amerikani ki, Eliotun ustad dediyi Ezra Paundu orda həbs eləmişdilər. Eliot da Amerikadan İngiltərəyə köçəndən sonra geri qayıtmaq arzusunda olmamışdı. Amma böyük ingilis şairi Oden, İngiltərə, Avropa və Amerika arasında qalsa da, Avstriyada yaşamışdı ömrünün son illərini. Avropaya Kortasar, Borxes, Oktavio Pas kimi gəlib-gedənlər də çox olmuşdu. Yaxud XX əsrdəki iki dünya müharibəsini böyük yazıçı və şair fəhmi ilə öncədən görə Herman Hesse vətəni Almaniyanı birdəfəlik tərək etmişdi. Görəsən, bütün bunlar niyə baş verməmişdi? Bəlkə biz, doğrudan da, uşaqlıq adlı xoşbəxt məmləkətdən qovulmuşduq? Bəlkə ustad Hesse haqlıydı: "Bu gözəl dünya dinqiltli əvəzinə musiqi, əyləncə əvəzinə sevinc, pul əvəzinə mənəvi aləm, yalançı inilti-sızıltı əvəzinə əsl iztirab istəyən

AYB Bədii Tərcümə və Ədəbi Əlaqələr Mərkəzinin nəşri olan "Dünya ədəbiyyatı" dərgisinin yeni sayı bütünlüklə İsrail ədəbiyyatına həsr edilib. Mərkəzin sədr müavini, dərginin baş redaktoru Seyfəddin Hüseynli bildirir ki, "Dünya ədəbiyyatı"nın "İsrail" sayında fərqli janrlarda dəyərli əsərlər ortaya qoymuş 43 müəllifin yaradıcılığı öz əksini tapıb. Baş redaktor deyir ki, dərginin bu sayında Azərbaycana bioqrafik cəhətdən birbaşa bağlı, mənşəcə dağ yəhudisi olan, daha sonra İsraildə və başqa ölkələrdə yaşayıb-yaradan adiblərin də mətnlərinə, rəsm əsərlərinə, həmçinin onlarla bağlı nəzəri materiala yer verilib. Belə ki, dərgidə Benyamin Tammuz, Moşə Şmilysanski, Yakov Xurqin, Moşə Şamir, Savyon Librext, Yehudit Hendel, Aaron Apelfeld, Yishak Orpaz, Amos Oz, Miriam Bernşteyn-Kohen, Yehoşua Bar-İosef, Yishak Avi-David, Nissim Aloni, Atalla Mansur, Hanoh Bartov, İehuda Yaari, Mordehay Avi-Şaul, İsaak Başevits-Zinger, Albert Beni, Etqar Keret, Rahel Bluvşteyn, Qali-Dana Singer, Zali Qureviç, Nurit Zarxi, Haim-Nahman Bialik, Arye Sivan, Pyotr Davidov, Aqi Mişol, Amir Or, Meir Vizelter, Ronni Somet, Rami Meir, Natan Zax, Daliya Ravikoviç, Aşer Rayx, Maya Bejerano, Avraham Şlonski, Lea Qoldberq, Şaul Çernixovski, Yehuda Amiçai, Ş.Tal, Aron Vergelis və Moşə Dor kimi sanballı ədəbi imzaların əsərləri toplanıb. 298 səhifəlik nəşrin üz qabığında və içərisində əslən Azərbaycandan olan tanınmış yəhudi şair və rəssam Rami Meirin rəsm əsərləri yerləşdirilib.

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri, Xalq yazıçısı Anar dərgidə yer verilmiş əsərlərinin əsərlərindən ibarət olan nəşrin işıq üzü görməsindən duyduğu məmnunluq hissini ifadə edərək yazır: "Bir xalqın həyatından alınmış lövhələr və personajlar başqa bir xalqa da doğma gəlir. Güman edirəm ki, biz İsrail yazıçılarının əsərlərini Azərbaycan oxucusuna təqdim etdiyimiz kimi, bizim yazıçılarının əsərləri də İsrail oxucularına çatdırılacaq və onlar da oxuduqlarını özlərinə doğma və yaxın biləcəklər".

Nəşrin hazırlanmasında dəyərli məsləhətləri və dəstəyi ilə yaxından iştirak edən Milli Məclisin Mədəniyyət Komitəsinin sədri Qənirə Paşayeva dərgidəki giriş yazısında "Dünya ədəbiyyatı"nın bu sayını Azərbaycan-İsrail mədəni əlaqələrində önəmli addım kimi dəyərləndirir: "Dünya ədəbiyyatı" dərgisinin bu yeni sayının Azərbaycan-İsrail ədəbi-mədəni əlaqələrinin inkişafına dəyərli bir töhfə olacağına inanıram. Eyni zamanda inanıram ki, bu nəşr həm Azərbaycan oxucularının yəhudi ədəbiyyatçıları, İsrail ədəbiyyatı ilə daha yaxından tanışlığına vəsələ olacaq, həm də İsraildə Azərbaycan ədəbiyyatına dair yeni layihələrə rəvac verəcək".

Dərgidəki nəsr əsərləri Xalq yazıçısı Anar, Elçin Hüseynbəyli, Seyfəddin Hüseynli, Ayna Əlixanova, Cavanşir Yusifli, Məqsəd Nur, Dürdanə İbrahimova-İlüseynbəyli, Natiq Səfərov, Məhərrəm Qasımlı, Azad Yaşar və İlahə Əkbərin tərcüməsində təqdim olunur. Ədəbiyyatşünas Aron Vergelis "İsrail ədəbiyyatının qaynaqları" məqaləsini Seyfəddin Hüseynli, İsrail yazıçısı Moşə Şmilysanskiyə hekayələrini itir dilindən şərqşünas Ayna Əlixanova tərcümə edib. Eyni zamanda A.Əlixovanın "Azərbaycandakı dağ yəhudilərinin bədii yaradıcılığında Nizami Gəncəvi izləri" məqaləsi də nəşrdə yer alıb.

Poeziya nümunələri Salim Babullaoglu, Əkbər Qoşalı, Afaq Şixli, Qismət Rüstəmov, Fərid Hüseyn və Giya Paçxatayevlinin tərcüməsində verilib.

Nəşrin son səhifələri dərgidə əsərləri verilən İsrail adibləri haqqında yığcam bioqrafik məlumatları əks etdirir. Dərgi "Mü-tərcim" nəşriyyatında nəfis şəkildə Emil Camalovun dizaynında nəşr edilib.

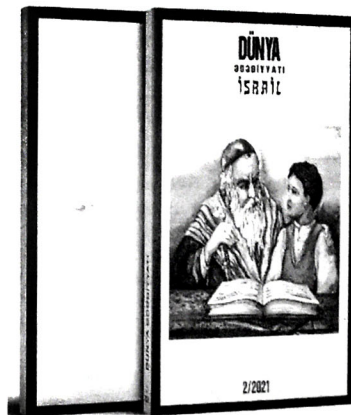
Oxucularımız üçün maraqlı olacaq deyər, dərginin qurucusu, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin katibi Salim Babullaoglundun "İsrail" sayı üçün yazdığı əsəsini təqdim edirik.

adamlar üçün heç vaxt həqiqi vətən ola bilməzdi..."

Təbii, başqa cavablar da var. Svetaçevanın, adını "Sonun poeması", "Aqibət poeması" kimi tərcümə edə biləcəyimiz "Poema kotsa" əsərinin bir hissəsini xatırlaytaram:

"Гетто избранничеств! Вал и ров -
Почтады не жди!
Всём христианнейшем из миров
Поэты - жицы!"

Təxminən belə tərcümə etmək olar: "Seçilmişlik gettosu! Soddor, sənəqlər. // Əfv gözləmə! // Bu xaçpərəsət ələmdə // Cuhuddurlar şairlər!". Və düşünürəm ki, əgər xalq və sənət, peşə arasında bərabərlik işarəsi qoymaq mümkün olsaydı, bərabərlik işarəsinin soluna "yəhudi" kəlməsini, sağına isə "ədəbiyyat", "poeziya" kəlməsini rahatlıqla yazmaq olardı. Çünki "qovulma, sürgün və qürbət tarixçələri olmaq", bəşər günahlarının təsnifatı" kimi başlıca keyfiyyətləri ilə ədəbiyyat - həm də və daha çox yəhudi xalqının, İsrail övladlarının tarixinə oxşayır.

XX əsrin görkəmli adibləri sırasında yer alan Milan Kundera Qüds Ədəbiyyat Mükafatının təqdimatındakı çıxışında deyirdi: "İsraildə verilən ön vacib mükafatın dünya ədəbiyyatıyla bağlı olması, mənəcə, təsadüfi deyil. Çoxillik ononələrin noticəsidir bu. Torpaqlarından ayrı düşmüş və millətçi istəklərdən uzaq ruhdə tərbiyə almış yəhudilər millətlərdə, coğrafi deyil, daha çox mədəni birlik kimi qəbul edilən

Avropaya xüsusi hisslər bəsləyirdilər. Əgər yəhudilər Avropadan onlara miras qalmış həmin o faciəvi məyusluqdan sonra belə, bu Avropa kosmopolitizminə sədə-qətlərini saxlayırlarsa, onda İsrail - yəhudilərin yenidən qovuşduqları vətəni Avropanın həqiqi ürəyi kimi görünür mənəcə, bədənəndən ayrı yerləşən qəribə ürəyi kimi".

Bəlkə bu səbəbdəndir ki, dünyanın, xüsusən ABŞ, Rusiya və Avropanın bir çox ünlü adibləri (onların arasında Nobel mükafatı kimi dünyanın ən nüfuzlu ədəbiyyat ödülü alanlar çoxdur) mənşəcə yəhudi idi. Hər hansı xalqa əlahiddə missiya yükləməkdən uzaqam, amma görünür, dünyada ən çox peyğəmbər və kitab göndərilmiş xalqın "özgə xalqların" dərindən duyması, bu dərəcələri daha dərindən izhar eləməsi, hətta bu izharı ədəbi-estetik meyarə, üsluba çevirməsi də eyni dərəcədə təsadüfi deyil.

Rahel Bluvşteynin şeiri yadına düşür: "Nə şirin misralar, // nə xoş kəlmələr // yazmadım ədəbi // gözəl vətənim. // O çay kənarında // o pəhd ki var, // mən əkdim, // o izlər mənəmdir, mənəm. // Bilirəm, ay anam, // yoxdur bir şübhə - // qızının sovqa-

“ ÜZÜ GÖRÜB ”

tı // yaman kəmdir, kəm. // Bir azca qəhqə-
hə - // günəş doğanda, // Bir azca göz yaşı
- // bədbəxtliyindən". Rahel bu misraları
qürbətdə yazırdı...

* * *

On yeni Azərbaycan tarixinin (təkcə on
yeni tarixin deyil) əlamətdar dövrünü yaşa-
yıyıq. Dünyanın Azərbaycan adlı və Azər-
baycan boyda bir hissəsində böyük bir
ədalətsizlik aradan qalxıb; biz - azərbay-
canlılar 30 ildən sonra bütöv Vətənə qo-
vuşmuşuq. Bəlkə belə yazmaq daha doğru
olardı: bütöv Vətənə qovuşmaq yolunda
böyük bir sıçrayış etmişik. Və bu yolda
yoldaşlarımızdan biri, Musa peyğəmbərin
(Allahın ona salamı olsun!) 40 il səhrada
gözdirdiyi yəhudi xalqı olub...

Budur, qarşınızda bir nəşr var - "Dünya
ədəbiyatı" dərgisinin İsrail xüsusi sayı:
bu, bir tərəfdən, yuxarıda qeyd edilən ki-
mi, dünyaya və ədəbiyyata böyük töhfələr
vermiş xalqın ədəbiyyatına - dərginin nəşr
siyasətinə müvafiq - növbəti xüsusi mürə-
ciətdirsə, digər tərəfdən, gözəl Vətənimiz-
in haqq işinə yardımçı olmuş yəhudi xal-
qına hörmət və minnətdarlığın nişanəsidir.

İsrail xalqının çox dəyərli ədiblərinin -
klassiklərin və yeni yazarların əsərləri top-
lanıb bu nəşrə.

Yeri gəlmişkən, Azərbaycan, digər
xalqlarla yanaşı, yəhudilərin də heç vaxt
təqib olunmadıqları, həmişə sevgi gördük-
ləri bir yerdir, eyni zamanda dağ yəhudilə-
rinin də vətənidir ki, dərginin bu sayında
mənsəccə dağ yəhudisi olan ədiblərin mət-
nlərinə, eləcə də onlarla bağlı nəzəri mate-
riallara da yer verilib.

Azərbaycan Yazıçılar Birliyi Bədii Tər-
cümə və Ədəbi Əlaqələr Mərkəzinin nəşri
olan "Dünya ədəbiyyatı" dərgisinin baş re-
daktoru, tanınmış tərcüməçi və ədəbiyyat-
şünas Seyfəddin Hüseynlinin formalaşdır-
dığı yaradıcı komanda növbəti və vacib bir
nəşrin öhdəsindən uğurla gəlib, ədəbi mü-
hitimiz üçün ciddi bir hadisəyə imza atıb,
dəyərli bir toplunu ərəsəyə gətirib, eyni za-
manda yəhudi ədəbiyyatının tədqiqatçıları
üçün yeni ciddi mənbə yaradıb.

Dərginin xüsusi sayının hazırlanmasın-
da dəyərli məsləhətləri və dəstəyi ilə ya-
xından iştirak edən Milli Məclisin Mədə-
niyyət Komitəsinin sədri Qəniro Paşayevə
və minnətdarlığımızı bildirir, inanırıq ki,
əlinizdə tutduğunuz bu nəşr Azərbaycan-
İsrail ədəbi-mədəni əlaqələrinin yeni və
çox qiymətli səhifəsi kimi yaddaşlarda qa-
lacaq.